

Werk

Titel: Placi a Spescha

Ort: Erlangen

Jahr: 1911

PURL: https://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?345572629_0030|log58

Kontakt/Contact

Digizeitschriften e.V.
SUB Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen

✉ info@digizeitschriften.de

PLACI A SPESCHA.

[Project dil bogn.]

(Ineditum nach dem Autograph des Verfassers.)

[f. 2^a] Illustrifims, e fabis Segnurs, che legen questa disertaziun.

De raschun duefs quest miu proiect buca star senza efect, e fritg,
 5 schinavon che quel entruida tier bunas ovras, e tier il bien public e privat.
 Senza dubi ei quell' aua la regina de tutas auas lanadeivlas en nofsa part
 sura de Surselva. Nagina denter quella piza, e vals ei de quella qualitat,
 e vertit, ed aschi, maneivla, e plascheivla per procurar tut quei, ch' auda,
 e comporta lou tier. Il general ed il particular suspiran tier quei efect, e
 10 volen era, ton sco iou hai podiu comprender, ed oravon la laudeivla visch-
 naunca de Sumvitg, giedar lou tier. Gl' ei pia gist, e raschuneivel ch' in
 teidli las raschuns, e coopereschi cun quella bun' ovra.

Ell' ei pufseivla, gista, e raschuneivla, e de gron merit avon Diu, per
 quei ch' in fa quella per sutvegnir als malsauns; ella ei nizeivla e honorifica,
 15 e per consequenzia buca mo vengonza de laud, sonder era ded agit, e con-
 descendenzia, ch' ella vegni a sin efect.

Jou denton sai bein avunda, che iou pofsi ir en er en mes meinis;
 sai era, che 6 eigs e 3 tschurvials vesien pli bein, e pli lonsch ca mo
 2. ed in; e per quei vai iou voliu tschentar si, e mufsar questa disertaziun
 20 a fabis, e nunpertischonts omens, sinaquei che quels era detien lur sentimen
 sur quella, ed iou sapi, co iou hagi de secontener en quei fatg, e prendi
 or la megliera ded el. Per quella fin hai iou schau il sequent fegl vit,
 sinaquei ch' ei sapien meter lou a plima lur sabi meini, e conseigl.

Finu en Muster quei proiect ils 19 d' Uost. 1816.

[f. 2^b ist leer.]

25

[f. 3^a] Vofsa Grazia reverendifsima!

Schon, cur che iou sun ius en Val, hai iou udiu de fur Lorents,
 ch' il bogn sei venals, e ch' el quita'si ch' in lou de Surrhein podefsi con-
 prar el. Jou hai cuschiu. Denton hai iou priu inspecziun ded el, e referiu
 30 a vofsa Gratia tut bein, ed endretg, e nuota seschau en auter. Il fecalmeister,
 Cuntrin cun tuts quels, als quals ei vegniu ad ureglia quei, spetgan pitgivamein
 fin ina resoluziun, e quitan, cun la signura Mistralfesa Pali, che vol er' efser
 ina benefactura de quella plascheivla, e bun' ovra, che l' eccellente Casa de
 Diu, pofsi che far auter — nun voler far propi enconter sesetsa — ca
 35 prender si cun bratsch[a] aviarta quell' oferta, schinavon che quella sa buca
 crodar ora auter, ca per siu beinstar, ed honorific, e per etel e legarmen de
 la loudeivla vischnaunca de Sumvitg, Cumin e Ligia. Raschuns en questas:

1. Cun retscheiver quella porschi(di)da, che Dieus, e buna gleut fan

a nus, ves' ins la buna afecziun, ch' ei portan enconter la Casa de Diu, e nos Ss. Patrums, stgain nus rufidar quella? Ei il conplascher e la favur d' il generalefser bucca nies honorific? Ei condescender a la confidanza tier nos Ss. Patrums, e tier nus bucca nies honorific? Ei retscheiver, e cooperar cun la grazia, e buntat divina bucca nies honorific? Ei efser patrums, ed 5 administraturs de la regina de las auas de nofsa Partsura bucca nies honorific? Ei procurar a nies proxim, ed era giedar el tier seia sanadat temporal, e spirituala — e quei senza don — bucca nies honorific?

2. Retschevent quella porschida ei far ina bun' ovra avon Diu, ed avon il mun. Raschuns en questas: 10

Sche visitar ils malsauns consolar, e sutrar els [f. 3^b] ei ina bun' ovra avon Diu, sche con buna sto quell' efser: gidar ils malsauns tier lur sanadat e far viver els?

Sche retscheiver ils vivs en hospitalitat, e tractar els cun curtesia ei ina bun' ovra, sche con buna sto quell' efser: retscheiver ils malsauns cun 15 carezia fraterna, servir ad els cun migeivladat, e giedar aschia els cun medischinas divinas, e naturales tier lur beinefser?

Ver eis ei, che retscheiver malsauns, e servirsi ad els, ei per biars caufsa distgustusa; mo sch' in po bucca far quei per amur de Diu, e bien dil proxim, sche co po la carezia fraterna exsister en nus? e sche quella 20 existe buc en nus, sche co po la divina exister?

Ei! denunder deriv' ei ch' in ei schi tievis de far bunas ovras, e vol aunc enpedir auters, ch' ei fetschien buc ellas? De lou deriv' ei: ch' in aulza de rar ses pertratgs tier Diu, ed enquera bucca de plascher ad el, e segirar siu salit perpeten; ei deriva de cou, ch' in ha ses desideris per caufsas 25 de quest mun, che sguezien nofsa vanadat, et endridan nofsa sensualitat; ei deriva de cou, ch' in fetga ses eigls sil tratsch per launcas, e plauncas, e dirige bucca siu spirt tier Diu, e nies agen ver bien, il qual en las bunas ovras; in vol mo tener casa cun quei, che svana cul temps, e mei[n]s cun quei, che rest' en perpeten; in ei memia fitchentaus cun raubas mundanas, 30 e vanas perquei ei il spirt bucca rimnaus et in fa pauc surasen si[n] quei, tier il qual in fufs obligaus, e procurafs a nus il ver beinstar.

3. Sur tut on ston quels de Val far in viadi de 6 ne 8 quarts d' ura ded ir e turnar per amur dil servetsch de Diu; els han per lur giuventegna ne scola, ne doctrina; temps d' il Mag en ella val, cun Nadels de Tron, 35 ver 300 toca 400 olmas;

La stat ils fenadurs de quolms, e fumegla ded alps, e gl atun pischen-taders de fein. La pli part de quels [f. 4^a] vefsen de domengias, e firaus l' obligaziun, ded auder Mefsa; ina part per quei ston far in viadi ded ina, duas, treis tochen quater uras, per satisfacer a quella. Tgi sehona che ded 40

ir, tgi tila seies stgisas de buca saver ir, tgei va, e porta catlas, brentas, e fufens, ed ils biars, cur ch' ei en en baselgia, sch' en ei stauncals, e cupidán, ed in sa nuota sesmerviglar.

Ufsa pia ditgi ensitgi a mi, sch' ei glei buc' ina bun' ovra avon Diu, 5 ed avon il mun, de, senza don, poder prevegnir a tontas stentas e profanaziuns, ed efectuar ton bien? La casa de Diu po quei tut far senza don, pertgei, muncont in de ses conbembers, po ella prender tier in auter, e cun quei satisfar a domaduas parts. Ne pertgei defs ella buca far? Eis ella buca obligada, sco mintgin ei obligaus de far; quei vol dir: procurar il 10 bien de la cuminonza, e calsar il mal de quella? Ei S. Sigisbert buca vegnius de lunschas tiarras en nies Desiert, nua ch' ei era ne casas, ne clavaus, per procurar il falit temporal, e perpeten, e per trer nou tier olmas pagaunas per far ellas christgaunas, sche pertgei seschnuein nus de far quei, che nies S. Fundatur ha fatg? Ne elsen nus sedegenerai ton — elsen nus 15 ton loschs, e fins, che leien tut auter, ca quei, ch' ei bein cungiú, e salau, sprezar, e mo spitgar sin quei, ch' ils utschals bein barsai sgolien en buca. La historia claustrala mufsa bein, e clar avunda, che nus de 100 ons en nou seien sedegenerai, e sedepauperai, e tgei ei stau la caschun lou tier? La pompa mundana, la stempronza vana, ed il crescamen de far las bunas 20 ovras. Per vegnir rihs de vertits, ston ils vets elser dismefts, e luvrau cun bunas ovras, pertgei mo entras il spirt de la humilitonza e cor contrit vegnin nus pri si ent il maun de Diu, perdegia la S. Baselgia. Ei vegn ditg, ch' in sei buc' obligaus de far bunas ovras: fetschien ins ellas, sche hagiens ins merit, fetschien ins buc, sche sapien ins buca vegnir en- 25 culpaus. Ver ei quei, mo mai in ton: in ei buc' obligaus de far ellas sut peina de restituziun, ei ver, mo, ch' in pofsi vegnir salvs senza bunas ovras, ei fauls.

[f. 4^b] Encontercomi contas bunas ovras in stopi ver fatg, per sesalvar, ha nies Segner buca declarau; e per consequenzia ston ins far tontas, sco 30 pufseivel ei, per sesigerar d' il salvamen perpeten.

4. Glei gist, e raschuneivel, che la Casa de Diu accepteschi quella oferta. Raschuns en questas:

Gist ei quei, cur ch' in fa ad entiert a negin, ed a biars ad engrau. In fa a negin ad entiert, sch' in compra giu ina caufsa gistsmein, e prua- 35 mein, e quella meglorrenta per laud, ed honor de Diu, e dubel beinstar d' il privat, e de la cominonza; e raschiuneivel eis ei, ch' in fetschi quei, che porta aschi veseivels fritgs. Las raschiuns de quei en alegadas sura.

Quei bogn ei vegnius mefs en stand il tschener 17 entras signur, land^r. Nicolaus Maissen de Sumvitg. Meins ch' in pèr milli san ins bucc 40 quintar. L' ei mortu senza fuccesziun, e ses artavels han gaudiu, e pofediú

el tochen us. La vischnaunca de Sumvitg ha per quei concediu, de puder tener (ver) in pèr vaccas sin la pastira ne alp de Valtenigia, cun cauras, e nuorsas de latg, e de maz. La vischnaunca va a lou cun processiuin Nofsa-dona de la neiv ed iou sai buca, sch' il possessor d' il bogn stopi hospitalar lur parsuri, ne buc. Ded autras gravezias, resalvon ch' in sto schar sebgonar 5 quels de la vischnaunca, sai iou buca novas.

Che l' aua sei sanadeivla, ei nina questiuin, las emprovas fan ver quei. De natira eis ella, a miu manigiar, caulda, quorra a tra freid, ed ei aparente mo enpau tievia. Ella vegn scaldada, e lena lou tier maunca buc. Seia entira substanzia ei a mi buc' encognoscenta; miedis perderts han adina 10 laudau ella, e de present lauda signur Forrer, miedi ded Ursara, fetg ella.

5. Ei conveg a la Casa de Diu ch' ella retscheivi quei bogn, ed ei conveg a negin schi bein quei, sco ad ella. Las raschiuns en questas: Cun la mort de signur Ma[i]lsen ei era il bien uorden de quel vegnius disturbau. Signurs va[n] buc en quei desiart, e purs san buca regular el: 15 pertgei ei maunc' ad els de servetsch, polizia, e magla.

Era conveg el aunc meins a Prers seculars, pertgei [f. 5^a] vegls e possents van buc en lou, e giuvens munglus han bucca la pufsonza de meter si in tal tener casa e dent il mender cas van ei daven, ed il bogn resta senza uorden, e patrun. Per consequenzia conveg quei bogn a negin auter 20 schi bein, sco a la casa de Diu.

Ei conveg a nus, de retscheiver quei bogn, pertgei ei ha era convegniu a la claustra de Faværas de prender, e cultivar il siu. Avon ver 500. ons era lets' aua nunsavida. In catschadur ha temps d' unviern encurschiu tras il fem, che lou stopi efser ensitgei caul. Quel deva si ded ina sgar- 25 scheivla tauna, tschenclada cun l' aua de la val, e grepa sgarscheivla. Mo de trer, l' aua or de quella spelunca, han ins stoviu far ina pun de ver 6 — ne 700 fbargats, scalprar ora de viv grep il sutegn de las canals, e meter sutpei giu en l' aua de la val, che po efser lou schi gronda, sco il Rhein de Medel. Glei in ffundrau lou ton gron, ch' il foleigl vegn lou, 30 temps de stad, pèr a las 11 e renda schon daven a las 3. E pèr lu, cur che l' aua era manada or de las stgiradegnas cun grondissima breigia, e quost, sche per lu era lou nuot, ch' ina val stregia e macorta, tschenclada de preits crap, ed uaul tier la quala in saveva buca co vegnir tier, e baghigiar. Tonaton ha quella claustra benedictina tut quei spreza e surportau e 35 baghigiau lou in stupent casamen, e baselgia a lur quost.

Ulsa ditgi ensitgi a mi, sche glei buca gist e raschiuneivel, che nofsa claustra retscheivi quei bogn senza quost, e bucca ton gronda reparaziun, schinavon che quel, cun la baselgia ornada stat lou, e schai en ina fauna, e bialla situaziun? In podefs forza dir, che l' aua sei buca cou schi sanadeivla, 40

sco quella d'il bogn de Faværas; mo quei ei ditg, e buc enprovau; per ina gada ha questa fatg stupentas enprovas de sia buntat, e forza ch'ella fa cul temps aunc pli grondas, cur ch'ella cun igl uorden en bein regulai en. Questa, tscheu sei ditg, sto vegnir scaldada, e tsch'ella buc; mo scaldar 5 questa va meins quost, ch'il mantenimen de las canals, e puns de tshella. Pia convegna ei a nus ton pli de retscheiver quei bogn.

6. Ina particulara vertit ha quest bogn, che quel [f. 5^b] de Faværas ha buc. Pertgei, sche quest po buca giedar, sche nosh'el buc; encontercomi sche tshell po buca giedar, per amur ch'il pazient ei enfectaus en dedens, 10 sche gid'el tier mort el.

7. La Casa de Diu ha de quest temps fetg de basegns de buns amitgs. Conprar els po ella buc, fa de nief ensi sa ella buc, ed aschia sto ella scafir els cun operaziun de bunas, e plascheivlas ovras. Mo tgei amizizia vegnifs a Sumvitg ver enconter nus, sche nus ad el figielsen gnianc quei 15 plascher buc?

8. Vofsa Grazia Reverendissima han giu la ventira de survegnir la glisch, e la grazia d'il S. Baten en quella gronda, e pofsenta vischnaunca; mo tgei vegnifs quell'a tertgiar, sch'Els podefsen gnanc cuir ad ella in de ses religius per siu bein efser, schinavon che quel vegn giu dil paun 20 en ons aschi custeivels, e claustra aschi paupra, depia, ch'en cas de basegns, Els pon quel suplir cun in auter?

Tgei vegnifs il public a dir, sche quel encurschevs, che nus scrivesen e rogatsen ton schneivel per scrotas, e launcas, e retschevefsen buca la gaudida de pli millis, che Dieus, e buna gleut de nies Cumin porschen a nus? 25 Tgei era vegnifsen ils casrins a dir de la demonza de nolsa oconomia, sche nus, en nolsa paupira, e gravezia de deivets, figielsen buca surasen d'il cal de 300 fl., il qual nus sil meins stuein meter per detractis detrahendis, vivintar in religius?

Tgei vegnifs, a la fin, l'entira cuminonza a dir, survesent che nus 30 retschevefsen cun bratsch'aviarta l'envernonta ded in vadi, e rufidatsen quella ded in connertual?

Consista buca la gloria de Diu, e la honur de la claustra de poder augmentar ils religius, proveder ad els, e disminuir ses deivets? La pli gronda honur de purs ei, ver, e poder envernar bia vaccas, e tgein ina ei 35 la nolsa? Ei munta sun pauc a nus, de ver bia feinglis, e vuts, mo ei munta bein bia, de ver bia religius, e paucs deivets.

Tgei en tuts nos beins auter, ca sustentaziuns d'ils religius.

Sch'ei manegia nuot, de rufidar ina sustentaziun, sche tgei dei ei manigiar, de dar vi ina? Jou hai speranza, che cou sei buca tal cas, 40 schiglioc podefsen la gleut dir, che nus fussen or da sen, e schelsen la verdat.

[f. 6^a] 9. Nus setenin cun dretg e raschiun, ded efser plantai enten in stand il pli perfectg; pertgei sch' in vol efser ent il stand de la perfectziun, ston ins dar si las vanadats d'il mun, e servir a Diu. Sche nus pia eisen en quel, sche pertgei setenein nus aschi si, de procurar la gloria de Diu, ed il bein efser de nies proxim? Savein nus forza buca, che cur 5 che la carezia tschoutschi, tutas autras vertits stopien quescher?

10. Conportont a nies stand e character, duessen nus efser igl exemplar de tutas vertits; mo co terlichein nus, cur che nus figein tonta difficultat, saven, e podent, de futvegnir a nies proxim en ses basegns spirituals, e temporals? 10

11. Mo ei quell'ovra pufseivla? Gie, ell'ei aschi pufseivla, sco ded oz fegar, e demaun rislar. Mo co sa ell'efser pufseivla, sch'in dat ne faulsch, ne risti ente maun al luvrer? Tgei raschiun han ins de dir: Glei bucca pufseivel, sch'in lai gnanc enprovar de far pufseivel? Cun schar enprovar piard' in gie nuot, in sevonza gie la sustentaziun d' in Conventual, 15 e sch' ella vegnifs pufseivla, sche tgei gudignials in buc? Sil meins la bun'afecziun, il merit dell'ovra, ed auter bien.

Obiecciuns.

1. Volt ins forza dir, ch' ensitgi pudefsi enpedir quell'ovra? Na negin; pertgei afons de Cumin eisen nus, spirituals eisen nus, retscheiver, e 20 salvar il bien, ed excozitar las ovras de la misericordia pudein nus, star en nofsas casas, e far Melsa en nofsas baselgias pudein nus, d' il rest tgi ha de commandar sin nofs beins, e nofsas personas auter, ca la Sacra Sede, sche la Vischnaunca de Sumvitg ei cun nus? Senza che nus etsi inftigain enconter nus etsi, sche sa negin, quei vol dir: cun raschiun efser 25 enconter nus. Dieus nus po pertgiri de tala tschocadat, mo arivals quella, sche ve, ed aunc ina ga-ve-a quel, ch' ei la quolpa de quella.

2. Tgi, e co volten ins star nounavon de rabitschar ensemen ver 4—5 milli, che la gleut ei schi paupra, ed ils ons schi malgartiai?

[f. 6^b] A Dieus ei tut pofseivel, el vol, ch' in fetschi bunas ovras; 30 sche pertgei dubiten ius de sia afsistientscha lou tier? Seien la gleut, ed ils ons sco ei volten, sche tschelsa la buntat, e misericordia d' ils buns mai. Ver 3. milli, aunc ca far auters pafs, paren ded efser avon mauu, il rest vegn a vegnir.

3. Avat Anselm vol dar nuot, la Claustra sa far nuot, consequente- 35 mein denunder prender daners de reparar il casamen, ed enforuir quel cun mobillas basignusas?

Quei san ins oravon, che quellas fontaunas en schetgias; in sa oravon, che quei, che promova buca la pompa mundana, e sguezia l' altezia, vegni

ftimau pauc; mo, per ventira de Diu, han ins sin quei seschau nuot: tier la reparaziun vegnen ils buns vischins de Sumvitg giedar, ed ils pons letg vegnien ils benefactors ad enprestar, ed aschia vegn quei tut lugau senz' agit de Parsuris.

5 4. Denunder volten ins prender Paders, che nus vein aschi paucs, per servir si als malsauns? Schinavon che vofsa Grazia selamentau continuamein, de stuer meter tier ton bia vin, e carn enten quels ons aschi malfritgeivels, a cars, sche tgei remiedi ei pli adequats, per sedustar de paupradat, e deivets, e per honestamein vivintar tshels Religius, ca dis-
10 minuir la casada, e meter nofsa rendita vi ds causas, che portan fritg de fein e graun? Per auter ei nagina futschenta per nus pli gloriosa, e profiteivla, ca servir si als malfauns; pe[r]tgei quella entruida nus tier las bunas ovras, e humilitonza, che ston giedar nus, che l'altezia, e stempronza han sgurdinau nus. D' il rest san ils sauns pauc grau, ch' in serveschi si ad
15 els, pertgei ei san seregular setsi; mo bein gron grau ils malsauns, pertgei ei san buca segiedar sesetsi.

5. Il pli gron quitaun ha vofsa Grazia, de saver leger ora in Religius, che sei capavels per quella funcziun, e fetschi buca si deivets.

En quei grau sto iou, en verdat, dar raschun compleina a vofsa Grazia,
20 pertgei deivets, e pucaus [f. 7^a] en adina stai il gron mal d' il mun. Mo dent tier quella verdat, sche tgei suond' ei? Cur ch' igl Monsegnur Avat Columban, sesents enten la Congregaziun, e questionaus de sia furcharga de deivets, respond' el: Jou hai buc omens. Sin quei di gl Avat de Faværas: Sche tergei els, pertgei sche iou vi ver els, sto iou è trer els.“
25 Tonaton sai segirar a vofsa Grazia, che, sch' in a gie giu pauc quitaun toc en ufsa de trer omens seien enqualin sesetratgi de sesets. Jou sun tshella uisa, e prompts de retscheiver stgisas, mo cur ch' ellas en marschas, e sefundan mo sin credentschas blauas, sche schon iou nuota ded ellas. Ver eis ei, ch' enqual dils exposit seien stai en quei bialls, e buns
30 Buobs de mistregn; mo tonaton quei, che pertegn veramein tier enschignusadat de quel en quels en Clastra stai her. Jou hai adin' udiu, ch' in stopi gl enprim trer ora sia trav or de siu eigl, sch' in vegli ton pli bein ver la spina egl eigl de siu confrar, e ch' iu stopi avon spazar las fabricas grondas, e fermas, sche vom ei ton pli maneivel de spazar las fleivlas, e
35 pintgas.

6. Vofsa Grazia volen forza dir, ch' ei seigi buca de fidar, pertgei la pratica mufsi il contrari. Bein pia sche fetschien cun quels, sco vofsa Grazia han fatg cun mei, cul P. Beat, & fetschien meter mintga exposit ina segironza suficiente de lur deivets vegnients, sch' ei vofsa Grazia ord
40 don, e tema.

D' il rest perdegia V. G. continuamein, che nus deien ver ferma fidonza enconter El, e de tut schar sur' ad El, pertgei oz il di stopien ins tut far de scus, sch'in vegli far ensitgei de valer: El selauda gie traso, ch' El hagi vendiu, e conprau funs, ed alps cun schi gron profit, saviu prender giu sumas, e far enprestar daners schi diventagiusamein, baghigiau 5 ora, e restaurau, ed aunc longiu Claustra, e Baselgias, mels tier tons vuts, fontgadats cun cafanuns, feinglis, e schumbers, ed orglas, e quei tut cun [f. 7^b] fiu stupent inschin de rogar, e sil davos aunc podiu obtener de S. Sontgiadat Papa quei gron Perdun, cun il qual nus tuts, mo viver endretg, e gudignar el, pudeien deventar figls de vart dretgia, e quei fatg 10 tut discussmein e persuls, & sche pia quei, ed auter alegau ei cordau ora aschi bein, cuschent e cooperont ils Religius lou tier, sche pertgei duessen Vofsa Grazia buc elser ina ga cuntents cul temporal elser, e semeter sin far e schar far bunas ovras cul proxim, ch' ei il ver comond de Diu? Sche tontas miraculusas ovras en deventadas cun quescher, e cooperar d' ils 15 Religius, e schar far vofsa Grazia tgei, ch' ha plaschiu, sche pertgei duessen quels buns e humiliteivels Religius ver perds la confidonza tier v. G. ed elser deventai mo fravis de deivets?

Jou per in sun staus 13. ons sin Caplaniaetas, e de vofsa Grazia survegniù ne gabla, ne tschadun, gie mo quei pauc, che iou vewel si dies, 20 e tonaton hai iou nuota fraviau. Co tshells han fatg, sai iou buc; quei denton sai iou dir, che quels, ils quals staten en Lur pli gronda favur, seien nuota stai d' ils menders mesterignes en quei grau.

7. Sche tgi d' ils nos lefs ir en quei Desiert vit? Sch' el fufs bein lugaus, ed enplenius, ch' in lou pudefs star comadeivlemein, sche suponefs 25 iou, ch' in, e laut mafs; mo schinavon che lou ei tut vit, e bia ruinau, ed in ha paucs auters aspects de ver, ca creatiras malsanetschas, e mendusas, a las qualas in sto, per fin, servir si, sche sun iou mets persuas, che paucs catan queida ded ir lou. Mo nuotatonmeins eis ei, per ventira de Diu, silmeins in, sche gie de 64. ons vegladegna, che sesnuefs aun 30 nuota ton de prender si quella caricatura, e seporsch' aunc aschia, ch' el vegli nuota garigiar, ne prender cun el, ca sias stiallas, ch' el ha entras siu spargn, ed enschin sevanzau sin Caplanias feculares, e la S. Benedicziun de vofsa Grazia Revendissima. [f. 8^a] Cou pudefs V. G. refatschar a mi, sco sche iou fufs malcontents cun la vita claustrala, schinavon 35 che iou, en meia gronda vegladegna, vegli seschar en tons enbrugls de stentas, e breigias. Na, vofsa Grazia, iou sun buca quei vegl, che sapi buca stimar il bien ruaus, ch' ei ad in tal aschi necefsaris; mo lubeschen: tgei merit han ins avon Diu, sch' in vol mo pafsar sin pischad', e mel? Jou fun conventschius, che iou, en meia giuventegna, hagi fatg memia 40

paucas bunnas ovras, e per quei lefs iou far ufs ellas, avon ca morir, sinaquei che iou podefsi prender ellas cun mei enten la perpetnadat. Tgei dien, V. G. sin quei? Solet quest par' a mi enpau grev, che v. G. hagian dau ina combra aschi freida, che iou dus unviarns in suenter lauter hagi
 5 schelentau peis e mauns, dolentau ils dens, e stupentau las ureglas. Val ei en quei grau providida bein cun lena, ed iou vi pli bugen endirar enpau seit, e fom, ca seperintar d' il freid. Tonaton quei ei pauc, pertgei, cur che iou sun schelentaus, lu san ins luentar la glatscha.

Sai denton nuota ded autras obieziuns, schigloc lefs iou era relevar
 10 las etsas, sco questas.

Conclusiun.

Schinavon pia che la causa ei pulseivla, honorifica, giesta, raschiu-neivla, e meriteivla, e sa buca vegnir suogada, senza ch' in vegli far enconter siu agen honorific, ed interefs; sche tgei figura figelsen buca Vosfa
 15 Grazia avon Diu, ed avon il mun, de ad ella buca condescender? Solet quei ann ston ins far, ed observar: Scriver si sin la casa d' il Bogn quei vers, che Reg David ha cantau en siu Pfalm 118. nonmadamein: Enclina miu cor enten tes testimonis, e buca tier la renveria.

Residenza d' il Beneficiat.

20

D' ilg Mag deven tochen gl atun, ne enconter gl unviern star el Bogn, e de lou deven tochen il Mag en Val.

Obligaziuns de quei Benefici.

1. Tener si il Bogn, retscheiver ils malfauns, e [f. 8^b] dar bien uorden ad els.
- 25 2. Elser lou cun la melsa de Domengias, e fraus, comandai per bon, e
3. Leger giu, ne dir a buca mitg' arma in exhortaziuneta sur la Morala, sinaquei che quels, che staten en la val, pofsien far lur obligaziun, ed hagian lur instrucziun.
4. Stent en Val, vegn il Beneficiat enstruir la Giuventegna lou en
 30 scola, e doctrina, ed ils Vischins lou vegnen era a dar ad el loschamen e lena per quei temps.

Porschida d' ils Vischins.

1. Ei volen baghigiar a lur quost lou sper la Bafelgia ina casa, sinaquei ch' il Beneficiat pofsi viver lou quietamein.
- 35 2. Volen ei uardar, ch' el hagi ina hondreivla sustentaziun, e surdar ad el il Bogn.
3. Els en era prompts, de gidar tier la reparaziun d' ils casamens, ch' anden lou tier, e lur mantenimen, ed ieu pos buca pli pretender ded els.

Historia de quei Bogn.

Enventur, ed endrizatur de quel ei gl Illustrissim Segnur, e Cau de la Ligia Grisha: Nicolaus Maïlsen de Sumvitg, la quala casa stat de la Bafelgia enconter la demaun cun in gron, e fritgeivel curtin de poma, ed iert. 5

En tgei on veramein quei casamen d' il Bogn sei ded el vegnius dershus si, hai iou aunc ufsa buca saviu tervegnir, mo probabelmein lu, cur che la Capluta ei vegnida baghigiada, ed il bi calish ded argien, ch'ha si sia armatura, ed igl on: 1600 e tonts ei fatgs.

Schinavon che quei Segnur ei, ton sco meia favida dat, exspiraus 10 senza fuccesiun masculina, sch'ei quei Bogn vegnius a mauns, ed administraus de ses artavels. De miu saver eis el vegnius a mauns a Sur Augustin Tgietgel, e siu frar [f. 1^b] Curdin a Seg^r. Mistral Mathias Tgetgel, a Gion Adalbert Spaziu, de vart seia Dona, cun St^r Gion Gieri Chischer, ed il present pofesur de quel ei; St^r. Martin Chischer. 15

[f. 9^a] A Tron ils 20. de Mag 1823. ei il surnomnau Boign vegnius compraus d' il surditg St; Martin Caschær de miu nevs: Joaões de Mont de Tron per suma de 500 fl. cun tóts dretgs, scheshons, e mobílias, Baselgia, e sens etc. Il sen pign lou audifs lou als Hrests Hans de Curtins Carigiet, sch'ei vegnifs spazau, e calau il Boign, mo tschella uisa aud' el 20 lou. En quei marcau ha il vendider taniu ora, ch'el, e ses 2. afons, vita durante, per ina memoria pofsien sebogniar senza pagamen.

[f. 1^b]

Qualitat de quei Bogn.

Sai che Seg. Doctor Abis de Quera, ed auters miedis perderts, han sentenziau sur la buntat de quei Bogn, ed ad el compartiu stupentes vertits; 25 mo tgei itel ei quei, admirar sias vertits, ver ils quosts d' ils casamens, e pli buc efser pli bein tenius si, ed ordinaus? De present lauda Seg^r Doctor Forrer ded Urséra grondamein quei Bogn, e dat als malfauns favents ordinaziun, ch'ei deien prender lur refugi tier quel.

Jou sun en quei fatg memia petschens, de saver dar, ne determinar 30 chymicamein la substantzia, ne natira de quel; mo schinavon che sia aua, nuo ch'ella compara, ei de tievia, sche conclud' iou, ch'ella ded entschata sei caulda, e de quella qualitat, sco quella de Favèras. Mo schinavon ch'ella ha in cert fuer, e lai devos la crapa, sur la quala ella va, melna cotschna, sche fetsch iou la conclusiun, ch'ella vomì a tras mineral de 35 fier, e beti or de quel sia ruina. Ella lai devos tuva, e quei ei l'enzena, ch'ella derivi, ne quori atras crapa de caltschina, e tutas auas caudas derivan de lou. Il rest ston ins schar far experiments chymics, per saver sia autra composiziun.